

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

***ЗАЙЦЕВ Ю.О., Д.Е.Н., КУСКОВА С.В., К.Е.Н.,
ЛИПОВИЙ Д.В., ЗДОБУВАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Забезпечення ефективного та результативного функціонування підприємств є постійною та одночасно динамічною проблемою економічної системи країни. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що саме вони є основними виробниками валового продукту країни. По-друге, динамічність даної проблематики пояснюється постійними змінами в розвитку економічних параметрів, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємств.

Особливо це стосується виробничо-комерційної діяльності суб'єктів агробізнесу, які є основними в забезпеченні не лише продовольчої безпеки країни, а й у формуванні фінансових ресурсів у сфері аграрного виробництва.

До суб'єктів агробізнесу слід відносити не лише аграрні підприємства, а й інших учасників аграрного ринку. При чому під аграрним ринком в даному дослідженні слід розуміти сукупність відносин, які виникають між безпосередніми виробниками аграрної продукції та потенційними її споживачами, що є основними елементами ринкової системи, а також інші комерційні структури, які мають забезпечувальний характер. До останніх відносяться організації, що займаються постачанням сировини для забезпечення виробничого процесу, що здійснюють логістичну діяльність для підтримки процесів купівлі-продажів на ринку, а також структури, які відповідають за фінансове забезпечення виробничих можливостей товаровиробників та за відповідність їх діяльності існуючому законодавству країни. При цьому в умовах аграрного ринку потенційними споживачами слід вважати підприємства подальшої переробки та зберігання сільськогосподарської продукції, підприємства – експорти та посередницькі організації, які займаються закупівлею товарів для подальшого перепродажу. Кінцеві споживачі аграрної продукції

представлені населенням країни, що споживають готові товари не аграрного, а вже агропродовольчого ринку. Слід відрізнити особливості формування та функціонування аграрного та агропродовольчого ринків, які пов'язані, в першу чергу, з представленим на ринку товаром, а, по-друге, зі складом та структурою учасників ринкових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам вивчення організаційно-економічних засад розвитку конкурентоспроможності присвячені наукові праці О.Ю. Амосова, Л.В. Балабанової, Л.В. Дикань, С. М. Ілляшенко, К. Макконела, В.А. Павлової, М. Портера, А. Сміта, Д. Рікардо, Н.П. Тарнавської, Ж. Тіроля, Р.А. Фатхудінова та ін. Однак, більшість із представлених розробок та досліджень присвячені формуванню, забезпеченню існуючого рівня та перспективам подальшого підвищення конкурентоспроможності для умов функціонування промислових підприємств. Також залишаються невивченими проблемні питання, що пов'язані з ідентифікацією та реалізацією стратегічних напрямів розвитку, а також генеруванням та імплементацією відповідних стратегій, з урахуванням умов та особливостей здійснення аграрними підприємствами своєї основної діяльності.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні теоретичної сутності конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств, а також у можливостях використання основних елементів організаційно-економічного механізму формування конкурентоспроможності суб'єктами українського агробізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження побудовано таким чином, що аграрний ринок формується за об'єктовою складовою. Тому основним сегментом виробничо-комерційної діяльності суб'єктів агробізнесу є сировинний. Така система може бути представлена відповідною архітектурою, що представлена на рис. 1.

Дослідження виробничо-комерційної діяльності суб'єктів агробізнесу України дозволяє виокремити основних виробників аграрної продукції, якими є сільськогосподарські підприємства. При чому особливості формування аграрного ринку для сільськогосподарських підприємств викликають несправедливість перерозподілу фінансових інтересів для учасників, різних за розмірами.

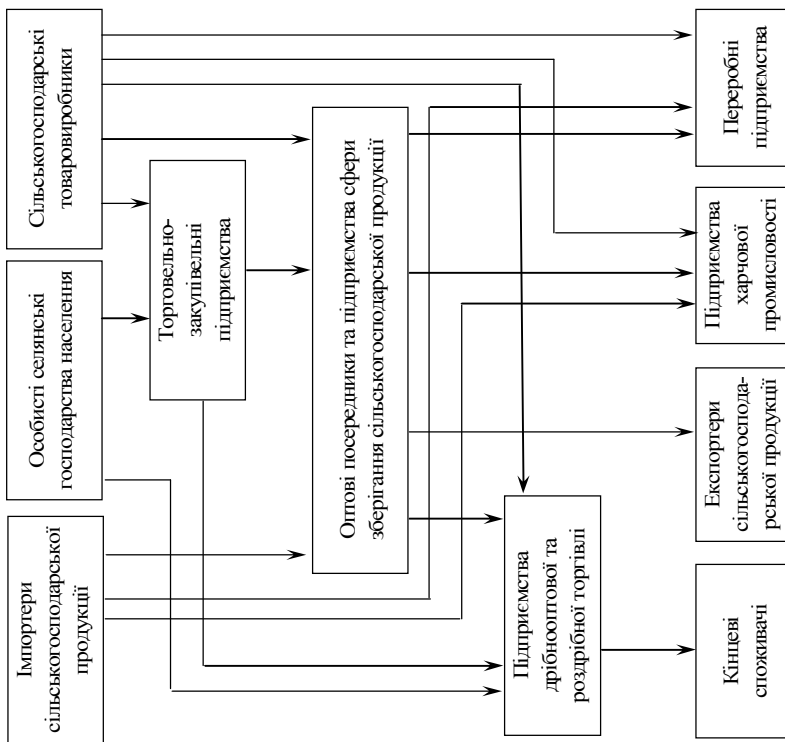

Рис. 1. Архітектура побудови агросировинного сегменту ринку

До основних негативних чинників впливу відносяться такі, як: розбіжність у формуванні економічних інтересів на ринку, наявність цінового диспаритету, проблеми формування необхідного фінансового та матеріально-технічного забезпечення, невідповідність в організації бізнесу існуючих систем та новітніх технологій економічного та правового забезпечення та інші [4].

Все це повністю простежується в отриманих економічних результатах досліджуваних підприємств, які не мають чітких тенденцій для подальшого прогнозування. Так, як показує результативність основної діяльності в умовах українського аграрного ринку, тенденція для її зниження є значною [5]. Зокрема, це підтверджується тим, що у 2017 році продукція сільськогосподарства отримала рівень рентабельності лише 9,8 %, що сталося через отриманий рівень прибутковості продукції рослинництва 20,9 % та значне зниження в галузі тваринництва і отриману збитковість на рівні 1,3 %.

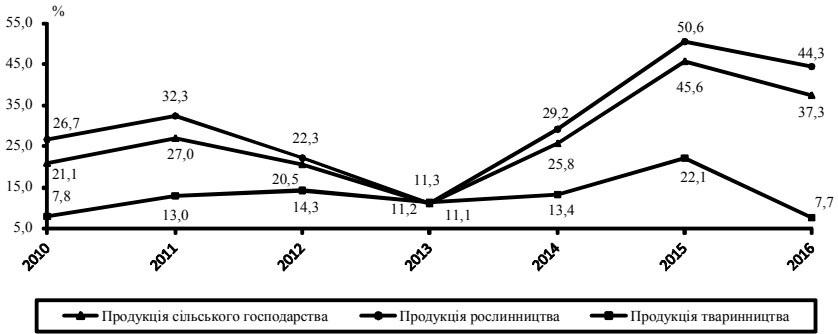

Рис. 2. Результативність діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні, %

Слід також відзначити, що в наведених даних присутні також результати діяльності аграрних підприємств холдингового типу. Тому реальна існуюча ситуація в результативності діяльності малих та середніх за розмірами підприємств – основних виробників сільськогосподарської продукції є ще нижчою.

Співставлення за ціновою кон'юнктурою та витратами виробництва в умовах українського аграрного ринку дозволяє зробити висновки про відсутність впливу на формування ціни саме сільськогосподарськими виробниками, що є негативною тенденцією.

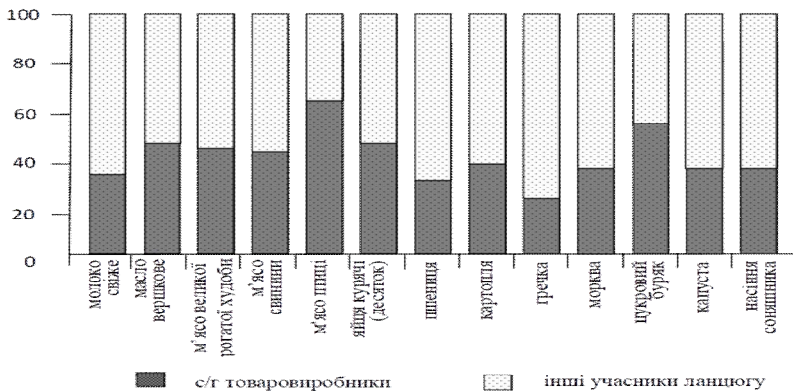

Рис. 3. Структура кінцевої ціни реалізації аграрної продукції. %

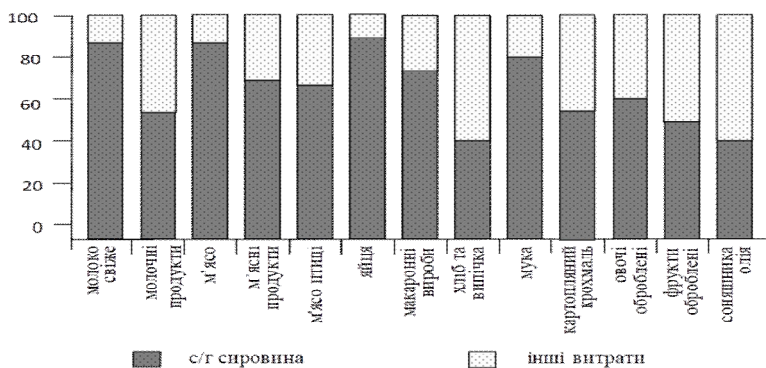

Рис. 4. Структура витрат на виробництво аграрної продукції, %

Наведені результати є наслідком дії двох основних факторів: невідповідність формування існуючих каналів розподілу продукції до сучасних можливостей розвитку теорій менеджменту підприємств та наявність цінового диктату зі сторони посередницьких організацій, які, наразі, є основними потенційними споживачами агросировинної продукції і як зазначено вище – одними з основних учасників ринкових відносин, що формують кінцевий результат. Останнє підтверджує також необхідність державного регулювання ринкових відносин в аграрній сфері.

Таблиця 1

Структура каналів розподілу сільськогосподарської продукції в Україні

Продукція	2014 рік		2015 рік		2016 рік		2017 рік	
	тис. тон	пнт. вага, %	тис. тон	пнт. вага, %	тис. тон	пнт. вага, %	тис. тон	пнт. вага, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Зернові та зернобобові культури								
Реалізовано усього в тому числі:	33668,8	100	38343,7	100	40220,5	100	45830,2	100
Переробникам	1246,9	3,7	1518,8	3,9	1332,2	3,3	1538,3	3,3
На ринку	1239,1	3,6	1308,4	3,4	1264,4	3,1	1021,2	2,2
Посередникам	29069	86,3	33294	86,8	35656,6	88,6	41460,5	90,4
Інші напрями	2113,8	6,2	2222,5	5,8	1967,3	4,8	1810,2	3,9
Олійні культури								
Реалізовано усього в тому числі:	10784,8	100	12186,2	100	13172,8	100	14630,7	100
Переробникам	531,5	4,9	691,4	5,7	809,6	6,1	854,5	5,8
На ринку	309,4	2,9	291,8	2,4	267,5	2,0	220,3	1,5
Посередникам	9898	91,8	11159,1	91,6	12060,6	91,6	13523,5	92,4
Інші напрями	45,9	0,4	43,9	0,4	35,1	0,3	32,4	0,2

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Овочі								
Реалізовано усього в тому числі:	961,6	100,0	885,9	100,0	955,5	100,0	1043,8	100,0
Переробникам	398,7	41,5	317,1	35,8	448,8	47,0	556,2	53,3
На ринку	68,3	7,1	59,2	6,7	38,1	4,0	29,1	2,8
Посередникам	491,5	51,1	506,4	57,2	466,9	48,9	457,6	43,8
Інші напрями	3,1	0,3	3,2	0,4	1,7	0,2	0,9	0,1
Худоба та птиця (у живій масі)								
Реалізовано усього в тому числі:	1736,4	100	1953	100	1957,6	100	1947,2	100
Переробникам	399,7	23,0	467,7	23,9	459,6	23,5	447,1	23,0
На ринку	115,6	6,7	128,1	6,6	144,3	7,4	127,9	6,6
Посередникам	1209,4	69,6	1345,6	68,9	1347,4	68,8	1367,2	70,2
Інші напрями	11,7	0,7	11,6	0,6	6,3	0,3	5,0	0,3
Молоко та молочні продукти								
Реалізовано усього в тому числі:	2360,1	100	2409	100	2506,2	100	2538,3	100
Переробникам	2218,9	94,0	2263,6	94,0	2379,4	94,9	2401,3	94,6
На ринку	37,8	1,6	36,3	1,5	32,0	1,3	30,3	1,2
Посередникам	98,5	4,2	104,8	4,4	91,3	3,6	103,8	4,1
Інші напрями	4,9	0,2	4,3	0,2	3,5	0,1	2,9	0,1

З викладеного вище можна зробити висновки, що наразі функціонування українського аграрного ринку, загалом, та основних суб'єктів агробізнесу, зокрема, має ряд проблемних питань, вирішення яких має відбуватись в площині забезпечення належного рівня їх результативності.

Висновки. Тому, формування відповідної до сучасних реалій функціонування ринкових відносин правової бази є однією з найголовніших передумов розвитку української економіки. Законодавча база у сфері аграрного підприємництва має становити єдину систему, за взаємним узгодженням норм, за цілісним нормативно-правовим державним регулюванням аграрного виробництва на всіх рівнях ринкової інфраструктури. І, як доводить світовий досвід, успішне та результативне ведення підприємницької діяльності в аграрній сфері є можливими через створення єдиної правової бази, належного забезпечення правової допомоги українським товаровиробникам, правового захисту їх діяльності, що гарантуватиме можливості їх розвитку, а також регулюватиме проблемні питання щодо умов та особливостей функціонування на ринку. Головною умовою забезпечення ефективної діяльності підприємств мають стати чинники економічного, які, в першу чергу, вирішуватимуть проблеми формування цінової кон'юнктури на ринку,

а також враховуватимуть можливості корекції архітектури та структури учасників українського аграрного ринку.

Література.

1. Березін, О.В., & Квацук, О.В. (2010). Ефективне функціонування сільськогосподарського виробництва. Економіка АПК, 2, 26-30.
2. Бойко, Ю.О. (2015). Конкурентні структури ринків збуту та потенціал конкурентоспроможності аграрних підприємств. Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій, 315-317.
3. Зінчук, Т.О. (2013). Кон'юнктура європейського аграрного ринку: тенденції та перспективи для України. Збірник наукових праць Таврійського державного агроєкологічного університету, 2 (14), 96-105.
4. Іващенко, О.В. (2012). Сучасні тенденції розвитку маркетингу вітчизняних – підприємств – виробників зерна. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету, 2 (18), 146-153.
5. Мандич О. В. (2017) Стратегії конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 1 (07), 116-120.
6. Красноручський, О.О. (2015). Детермінанти розвитку систем ринкового розподілу продукції аграрних підприємств. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, 162, 20-31.

References.

1. Berezin O.V., & Kvashchuk O.V. (2010). Efektivne funktsionuvannya cil'c'kohospodarc'koho vyrobnytstva [Effective functioning of high-quality production]. *Ekonomika APK – Economism AIC*, No 2, pp. 26-30 [in Ukrainian].
2. Boyko Yu.O. (2015). Konkurentni ctrukтуры rynkiv zbutu ta potentsial konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpryyemstv [Competitive structures of sales markets and the state of competition of industrial enterprises]. *Teoriya i praktyka rozvytku ahropromysovoho kompleksu ta cil'c'kykh terytoriy – Theory and practice of the development of agricultural and industrial complexes*, pp. 315-317 [in Ukrainian].
3. Zinchuk T.O. (2013). Kon"yunktura yevropeyc'koho ahrarnoho rynku: tendentsiya ta perpektyvy dlya Ukrainy [Daylight saving time for the european market: trends and opportunities for Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats' Tavriyc'koho derzhavnogo ahroekolohichnogo univertytetu – The assistant of the Naukoib Pravets of the Tavriysky Institute of Constitutional Affairs*, No 2 (14), pp. 96-105 [in Ukrainian].
4. Ivashchenko O.V. (2012). Cuchacni tendentsiyi rozvytku marketynhu vitchyznyanykh – pidpryyemctv – vyrobnykiv zerna [Educational trends in the development of domestic language – entrepreneurship – grain harvesters]. *Zbirnyk naukovykh prats' Tavriyc'koho derzhavnogo ahrotekhnolohichnogo univertytetu – The assistant of the naukovih pragis of the Tavriyskogo conducting the scientific conference Univ*, No 2 (18), pp. 146-153 [in Ukrainian].
5. Mandych O.V. (2017) Stratehiyi konkurentospromozhnoho rozvytku ahrarnykh pidpryyemstv [Strategies for competitive development of agrarian enterprises]. *Ekonomichnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi –*

Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy, No 1 (07), pp. 116-120 [in Ukrainian].

6. Крaснорутс'кyy O.O. (2015). Determinanty rozvytku cyctem rynkovoho rozpodilu produktsiyi ahrarnykh pidpryyemstv [Databases of the development of the market of market for the production of agricultural enterprises]. *Viznyk HNTUSG. Ekonomichni nauky – Bulletin of HNTUSG. Economic science*, No 162, pp. 20-31 [in Ukrainian].

Анотація.

Зайцев Ю.О., Кускова С.В., Липовий Д.В. Економічні аспекти забезпечення діяльності вітчизняних аграрних підприємств.

В статті розглянуто та проаналізовано основні економічні аспекти при проведенні виробничо-комерційної діяльності аграрних підприємств України. Досліджено показники виробничої діяльності. Узагальнено результати реалізації продукції сільського господарства з виокремленням каналів реалізації основних видів товарної продукції. Обґрунтовано необхідність формування змін в організації аграрного сектору для забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств.

Ключові слова: ефективність, аграрна сфера, підприємство, канали розподілу, структура виробництва.

Аннотация.

Зайцев Ю.А., Кускова С.В., Липовой Д.В. Экономические аспекты обеспечения деятельности отечественных аграрных предприятий.

В статье рассмотрены и проанализированы основные экономические аспекты при проведении производственно-коммерческой деятельности аграрных предприятий Украины. Исследованы показатели производственной деятельности. Обобщены результаты реализации продукции сельского хозяйства с выделением каналов реализации основных видов товарной продукции. Обоснована необходимость формирования изменений в организации аграрного сектора для обеспечения конкурентоспособного развития аграрных предприятий.

Ключевые слова: эффективность, аграрная сфера, предприятие, каналы распределения, структура производства.

Abstract.

Zaitsev Yu.O., Kuskova S.V., Lipovy D.V. Economic aspects of ensuring the activity of domestic agrarian enterprises.

The article considers and analyzes the main economic aspects during the production and commercial activity of agrarian enterprises of Ukraine. The indices of production activity are investigated. The results of realization of agricultural products with the distribution of channels of realization of the main kinds of commodity products are generalized. The necessity of formation of changes in the organization of the agrarian sector for ensuring the competitive development of agrarian enterprises is substantiated.

Key words: efficiency, agrarian sphere, enterprise, distribution channels, production structure.